

**Marko Živanović^{1a} : KONSTRUKCIJA I EMPIRIJSKA PROVERA
TESTA HOMOFBIJE²****Teodora Đokić^a****Ljiljana B.
Lazarević^b,****Ana Orlić^{c,d}****Jovana Bjekić^{e,a}**^a Odeljenje za psihologiju,
Filozofski fakultet,

Univerzitet u Beogradu

^b Institut za psihologiju,
Univerzitet u Beogradu^c Fakultet sporta i fizičkog
vaspitanja, Univerzitet u
Beogradu^d Laboratorija za
eksperimentalnu
psihologiju, Univerzitet u
Beogradu^e Institut za medicinska
istraživanja, Univerzitet u
Beogradu¹ Adresa autora:
markozivanovic13@gmail.
com.

Primljeno: 01. 04. 2014.

Primljena korekcija:
26. 05. 2014.Prihvaćeno za štampu:
27. 05. 2014.

U ovom radu predstavljena je konstrukcija i evaluacija Testa homofobije koji u sadržinskom smislu objedinjuje dosadašnja znanja i ideje o prirodi ovog fenomena. Test homofobije (H25) sastoji se od 25 stavki u formi tvrdnji kojima je pridružena petostepena skala Likertovog tipa. Na uzorku od 476 ispitanika proverene su psihometrijske karakteristike testa i njegova faktorska struktura. U celini test pokazuje dobre psihometrijske karakteristike ($KMO = .99$, $\alpha = .97$). Faktorskom analizom ekstrahovana su dva visoko korelirana faktora, koja su interpretirana kao „homoseksualnost kao pretnja za društvo” i „homoseksualnost kao pretnja za mene”. Takođe, test je pokazao zadovoljavajuću konvergentnu validnost spram dve alternativne mere homofobije, kao i visoku predikciju diskriminatorskih stavova prema osobama homoseksualne orijentacije. Dodatno, pokazano je da homofobija, merena konstruisanim instrumentom, ima veći broj socio-demografskih i personalnih korelata. Homofobiji su sklonije osobe muškog pola, religiozne osobe, osobe konzervativne političke orijentacije, zatim osobe koje imaju manje kontakta sa homoseksualnom populacijom, i osobe nižih skorova na dimeziji Otvorenosti, a viših na dimeziji Savesnosti. U celini, konstruisani instrument predstavlja pouzdanu i validnu meru heteroseksualnog stava prema homoseksualnoj populaciji, te predstavlja ekonomičan instrument pogodan za primenu, kako u istraživačke tako i u praktične svrhe.

Ključne reči: homofobija, homofobični stavovi, Test homofobije, H25

² Rad je nastao u okviru projekta „Identifikacija, merenje i razvoj kognitivnih i emocionalnih kompetencija važnih društvu orijentisanom na evropske integracije” (I0179018), podržanog od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Termin *homofobija* prvobitno je upotrebljen od strane Weinberga, koji je njime označio strah od bivanja u prisustvu muškaraca i žena homoseksualne orijentacije, kao i iracionalni strah, mržnju i netoleranciju heteroseksualnih osoba prema homoseksualcima (Weinberg, 1972). Kako termin homofobija u prvi plan ističe heteroseksualni strah, odnosno fobičnu reakciju na osobe homoseksualne orijentacije i homoseksualnost uopšte, različiti autori su pokušali da predlože opštiji pojam koji bi na obuhvatan način pokrio širok spektar negativnih osećanja, uverenja i ponašanja usmerenih ka homoseksualnoj populaciji. Tako su neki autori predlagali upotrebu termina šireg značenja poput *homonegativizma* ili *homonegativnosti* (Hudson & Ricketts, 1980) ili *heteroseksizma* (Fassinger, 1991) i sl. Međutim, termin homofobija ubrzo se odvaja od svog etiološkog značenja te biva generalizovan, denotirajući bilo koju negativnu reakciju i/ili negativan stav prema osobama homoseksualne orijentacije (Herek, 2004). U skladu sa tim, u ovom radu termin homofobija biće korišćen da označi bilo koju negativnu reakciju na osobe homoseksualne orijentacije i homoseksualnost uopšte.

Intenzivnija istraživanja homofobije počinju početkom osamdesetih godina XX veka, ubrzo nakon revizije Dijagnostičkog i statističkog priručnika mentalnih poremećaja (DSM III) iz kog je homoseksualnost uklonjena kao dijagnostička kategorija (Grey, Robinson, Coleman, & Bockting, 2013; Wright, Adams, & Bemat, 1999). Ova istraživanja pre svega su rezultat pomeranja istraživačkog fokusa sa pokušaja modifikacije osoba homoseksualne orijentacije, do tada pripadnika nozološke kategorije DSM-a, ka razumevanju negativnih reakcija na ove osobe od strane heteroseksualne populacije (Wright et al., 1999).

Dodatni podstrek istraživanjima pružili su nalazi većeg broja studija o relativno niskom kvalitetu života (Diaz, Ayala, Bein, Henne, & Marin, 2001; Frost & Meyer, 2009) i sa tim povezanom autostigmatizacijom homoseksualnih osoba. Naime, kod osoba homoseksualne orijentacije javlja se tzv. internalizovana homofobija, koja nastaje kao posledica usvajanja heteronormativnih stavova socijalne sredine, a predstavlja sistem negativnih osećanja i uverenja, koja dovode do osude sopstvene homoseksualnosti (Herek, 2000; Herek, Cogan, Gillis, & Glunt, 1997). Internalizovana homofobija se takođe dovodi u vezu i sa netrpeljivošću, neprijateljskim osećanjima i predrasudama prema drugim osobama homoseksualne orijentacije (Herek et al., 1997). U većem broju istraživanja utvrđeno je da je veći stepen internalizovane homofobije praćen nižim samopoštovanjem, većim psihološkim distresom, depresijom, smanjenom socijalnom podrškom, zloupotrebom alkohola i sl. (Amadio, 2006; Herek et al., 1997).

Iako autori prave razliku između heteroseksualne i homoseksualne homofobije, odnosno negativnih osećanja i uverenja koja heteroseksualne osobe manifestuju prema homoseksualnim osobama, sa jedne strane, i negativnih stavova homoseksualaca, kako prema drugim osobama homoseksualne

orijentacije, tako i prema sebi samima, sa druge strane, čini se da ova granica često nije dovoljno jasna. Naime, čini se da negativna osećanja, asocirana sa sopstvenom seksualnom orijentacijom, mogu biti integralni deo homofobične reakcije kod osoba koje se deklariraju kao heteroseksualne. Pa tako Weinberg (1972) pretpostavlja da su homofobični stavovi jednim delom bazirani na tajnom strahu od toga da je osoba zapravo i sama homoseksualna (iako je smatrao da su motivi koji pokreću stav mnogo kompleksniji od prostog mehanizma reakcione formacije). Takođe, neki psihoanalitički orijentisani autori smatraju da je homofobija posledica potisnutih homoseksualnih impulsa kojih osoba uglavnom nije svesna ili ih poriče (Herek, 2000; Meier, Robinson, Gaither, & Heinert, 2006; West, 1977). Na primer, West (1977) navodi da će takva osoba u situacijama koje prete da evociraju njene neželjene homoseksualne misli i tendencije reagovati negativnim emocijama – strahom ili besom. Neki empirijski nalazi zaista sugeriraju da je homofobija povezana sa homoseksualnim uzbuđenjem kog osoba ili nije svesna ili ga potiskuje, ukazujući na defanzivnu ulogu homofobije (Adams, Wright, & Lohr, 1996).

Nepostojanje jedinstvene i obuhvatne definicije homofobije svakako otežava bolje upoznavanje ovog konstrukta, kao i njegovo adekvatno merenje (O'Donohue & Caselles, 1993). Skale koje su trenutno u upotrebi među sobom se razlikuju u pogledu širine konstrukta koji mere. Tako neki autori smatraju da je homofobija isključivo afektivne prirode te da obuhvata negativnu emocionalnu reakciju (strah, gađenje i sl.) koja se javlja prilikom stvarnog ili zamišljenog susreta sa homoseksualnim osobama (Hudson & Ricketts, 1980). Drugi autori fokus pomeraju na procenu negativnih kognicija, odnosno stereotipa i predrasuda prema homoseksualnosti često označenih kao homonegativizam (Hudson & Ricketts, 1980). Neki autori kao značajnu manu većine testova ističu neopravdano zanemarivanje bihevioralnog aspekta homofobije, odnosno odsustvo stavki kojima bi se operacionalizovalo izbegavajuće i/ili agresivno ponašanje usmereno prema pripadnicima homoseksualne populacije (Wright et al., 1999). Međutim, homofobija, najšire definisana kao negativni stav, uverenje ili ponašanje usmereno ka pripadnicima homoseksualne populacije (Haaga, 1991) nesumnjivo se ogleda u sadejstvu sve tri komponente: afektivne, kognitivne i ponašajne (O'Donohue & Caselles, 1993).

Poslednjih godina razvijen je veći broj instrumenata za procenu homofobije. Indeks homofobije (eng. *Index of Homophobia*), jedan od prvih testova razvijen je još 1980. godine (Hudson & Ricketts, 1980). Ovaj test se sastoji od 25 stavki Likertovog tipa i pokazao se kao pouzdana mera homofobije u velikom broju istraživanja. U skorašnjoj preglednoj studiji Greya i saradnika (Grey et al., 2013), autori navode 17 najčešće korišćenih skala homofobije razvijenih poslednjih 30 godina. Raspon stavki u korišćenim skalama se kreće od 6 do 49 tvrdnji Likertovog tipa, a koeficijenti pouzdanosti testova su uglavnom na

zadovoljavajućem nivou i kreću se u opsegu od .82 do .96 (prosečna $\alpha = .90$). U približno polovini studija, u kojima autori izveštavaju o faktorskoj strukturi testova, dobijeno je jednofaktorsko rešenje, ukazujući na jednodimenzionalnost ovog konstrukta. Međutim, u manjem broju studija evidentirano je višefaktorsko rešenje: trofaktorsko ili četvorfaktorsko, dok je više od 4 faktora dobijeno u samo dve studije (vidi Grey et al., 2013).

Validnost testova homofobije načešće se, pored dovođenja u vezu sa već proverenim merama istog konstrukta, proverava spram različitih socijalnih i personalnih kriterijuma. Tako je većina konstruisanih mera homofobije validirana spram konzervativnosti uverenja, bilo religioznih ili političkih (stepena religioznosti, religijskog fundamentalizma, političkog konzervativizma i sl.), zatim spram autoritarnosti i generalnoj sklonosti predrasudama, socijalnog kontakta sa osobama homoseksualne orijentacije, polnih uloga i ideologija, respozivnosti na stimuluse homoseksualnog sadržaja, različitih socio-demografskih karakteristika poput pola, stepena obrazovanja, uzrasta i sl., kao i različitih personalnih karakteristika (za pregled vidi Grey et al., 2013).

Ranija israživanja su pokazala da se homofobični stavovi češće sreću kod muškaraca (npr. Wright et al., 1999), osoba nižeg obrazovanja (Hudson & Ricketts, 1980), ređeg kontakta sa osobama homoseksualne orijentacije (Malley & Tasker, 2004), osoba konzervativnih političkih uverenja (Morrison & Morrison, 2002), onih izraženije religioznosti (Larsen, Reed, & Hoffman, 1980), osoba koje su u celini sklonije predrasudama prema različitim manjinskim grupama (Latner, O'Brien, Durso, Brinkman, & MacDonald, 2008), autoritarnih osoba (Keil & Schellenberg, 1998), kao i osoba sa nižim skorovima na crti ličnosti Otvorenosti za nova iskustva (Cullen, Wright, & Alessandri, 2002).

Cilj

U ovom radu predstavljena je konstrukcija testa homofobije koji bi obuhvatio sve relevantne aspekte ovog konstrukta. U skladu sa tim, homofobija je definisana kao negativan stav, uverenje i ponašanje usmereno ka osobama homoseksualne orijentacije (Haaga, 1991), a koja se ogleda kroz interakciju negativnih uverenja (kognitivni aspekt), negativnih emocija asociiranih sa homoseksualnošću (afektivna komponenta) i averzivnih ponašajnih tendencija usmerenih prema osobama homoseksualne orijentacije (O'Donohue & Caselles, 1993). Ovako shvaćena homofobija prožeta je percepcijom homoseksualnosti kao preteće i potencijalno ugrožavajuće pojave, kako za pojedinca, tako i za društvo u celini. Takođe, ovo istraživanje imalo je za cilj proveru internih psihometrijskih karakteristika i faktorske strukture konstruisanog instrumenta. Dodatno, test je validiran spram alternativnih pokazatelja odnosa prema osobama homoseksualne orijentacije. Konačno, rezultati na konstruisanom testu

dovedeni su u vezu sa najčešće korišćenim kriterijumima, odnosno relevantnim socio-demografskim i ličnosnim varijablama.

Konstrukcija instrumenta

Izvore korišćene u konstrukciji sadržaja stavki testa činile su izjave pojedinaca i organizacija o osobama homoseksualne orijentacije, kao i homoseksualnosti u celini, dostupne na internet forumima, društvenim mrežama, sajtovima različitih desničarskih organizacija i drugim medijima, sa jedne strane, kao i postojeće operacionalizacije homofobije, sa druge strane. Na ovaj način prikupljene su osnovne teme koje su poslužile kao osnova za konstrukciju stavki. U skladu sa postojećim teorijskim postavkama, kao i na osnovu pregleda dosadašnjih testova, empirijskih nalaza i prikupljene građe, definisano je 5 indikatora homofobije, koji na obuhvatan način pokrivaju prostor ovog konstrukta: 1) averzivno ponašanje prema pripadnicima homoseksualne populacije, odnosno spremnost na akciju protiv i/ili aktivno izbegavanje kontakata sa pripadnicima homoseksualne populacije; 2) „socijalna rigidnost”, definisana kao opažanje i doživljavanje pripadnika homoseksualne populacije kao ugrožavajućih po društvene norme i poredak; 3) nipodaštavanje, odnosno omalovažavanje, diskriminacija i pridavanje manje vrednosti osobama homoseksualne orijentacije i/ili njihovim delima i idejama; 4) doživljaj odvratnosti, gađenje, javljanje negativnih emocija pri kontaktu ili pomisli na osobe homoseksualne orijentacije; i 5) ego odbrana, definisana kao strah od narušavanja sopstvenog seksualnog identiteta.

Prva četiri indikatora homofobije dobro su utemeljena u literaturi, te većina postojećih testova sadrži stavke koje pretenduju da mere ove aspekte homofobije (kao afektivne, kognitivne i ponašajne izraze). Sa druge strane, po našem saznanju, nijedan do sada razvijen test homofobije ne sadrži stavke koje procenjuju strah od narušavanja sopstvenog seksualnog identiteta, uprkos teorijskim postavkama i empirijskim argumentima koji ukazuju na to da ovaj aspekt može predstavljati integralni deo homofobije.

Inicijalno je konstruisano 70 stavki u formi tvrdnji Likertovog tipa, približno podjednako raspodeljenih po indikatorima, od čega su polovinu tvrdnji činile inverzne stavke. Ovaj set stavki potom je zadat relativno malom pilot-uzorku koji se sastojao od 63 studenta. Iz konačne verzije testa isključene su sve stavke koje su imale niža zasićenja na prvoj glavnoj komponenti indikatora kom pripadaju, nedovoljno pouzdane stavke i stavke koje su sa sumarnim skorom indikatora ostvarivale niske korigovane korelacije. Iako je najveći broj stavki imao zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike, u cilju dobijanja što ekonomičnijeg testa u finalnoj verziji zadržano je samo 25 stavki sa najboljim psihometrijskim karakteristikama. Tako su zadržane najpouzdanije stavke sa najvišim zasićenjima na prvoj glavnoj komponenti pripadajućeg indikatora i

najvišim korelacijama sa sumarnim skorom datog indikatora, vodeći pri tom računa o podjednakom broju stavki po indikatoru i balansiranosti afirmativnih i inverznih stavki.

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 476 ispitanika, uzrasta 18 do 31 godine ($M = 20.42$, $SD = 2.01$), od čega 168 muškaraca i 307 žena. Svi ispitanici izjasnili su se kao heteroseksualno orijentisani, u istraživanju su učestvovali dobrovoljno i bez materijalne nadoknade. Rezultati testiranja na celokupnom uzorku poslužili su za proveru psihometrijskih karakteristika testa. Za proveru validnosti testa korišćeni su podaci iz različitih poduzoraka.

Instrumenti i mere

Test homofobije (H25). Konstruisani test sastoji se od 25 petostepenih stavki Likertovog tipa, i procenjuje 5 aspekata homofobije: averzivno ponašanje, doživljaj odvratnosti, nipodaštavanje, rigidnost socijalnih normi i ego odbranu. Svaki aspekt homofobije u testu je reprezentovan sa po 5 stavki. Skor koji odlikava izraženost homofobije dobija se kao sumarna ocena na svim stavkama, nakon rekodovanja inverznih stavki, pri čemu viši skorovi ukazuju na veći stepen homofobije.

Termometar osećanja (Nelson, 2008). Afektivni odnos prema osobama homoseksualne orijentacije ispitan je Termometrom osećanja. Zadatak ispitanika bio je da na bipolarnoj skali (od 1 = *veoma neprijatno* do 10 = *veoma prijatno*) označi kako se oseća kada pomisli na osobe homoseksualne orijentacije.

Skala semantičkog diferencijala – CD15 (Janković, 2000). Skala je zasnovana na tehnici semantičkog diferencijala, koju je postavio Osgood sa saradnicima (Osgood, Succi, & Tannenbaum, 1957). Ova skala se sastoji iz 15 parova opozitnih prideva, pri čemu su parovi formulisani u formi bipolarne evaluativne skale sa sedam nivoa (od -3 do +3). Parovi prideva su grupisani u tri dimenzije: emotivna – afektivni i evaluativni aspekt (npr. neprijatno–prijatno, odbojno–privlačno), konativna – motivacioni aspekt (npr. neupečatljivo–upečatljivo, dosadno–interesantno) i kognitivna – kognitivni aspekt (npr. nerazumljivo–razumljivo, besmisleno–smisleno). Za potrebe ovog istraživanja, kao konstrukti za procenu određeni su „seksualni odnos sa osobom istog pola”, i „seksualni odnos sa osobom suprotnog pola”, pri čemu su ispitanici procenjivali oba pojma, ali je poredak koncepata bio balansiran po subjektima. Skor na svakoj dimenziji računat je tako da viši skorovi ukazuju na veću diskrepancu između

seksualnog odnosa sa osobom istog i različitog pola.

Socijalna diskriminacija. Test socijalne diskriminacije ($\alpha = .87$) sačinjen je za potrebe ovog istraživanja. Sastoji se od 6 dihotomnih ajtema u kojima se od ispitanika traži da odgovori na pitanja o tome da li po njegovom mišljenju osobama homoseksualne orijentacije treba dozvoliti da rade u vaspitno-obrazovnim, zdravstvenim i drugim državnim institucijama, da samostalno odgajaju decu, organizuju skupove na javnim mestima i javno govore o svojoj seksualnoj orijentaciji. Viši skor na testu socijalne diskriminacije označava veće prisustvo diskriminatornog ponašanja prema pripadnicima homoseksualne populacije.

Politička orijentacija. Politička orijentacija ispitanika operacionalizovana je putem petostepenog bipolarnog ajtema, kao položaj ispitanikovih političkih uverenja na kontinuumu od ekstremnog političkog konzervativizma ka ekstremnom liberalizmu. Polovi su definisani tako da odslikavaju oponentne ideološke pozicije, a ne pripadnost ili zalaganje za orijentaciju specifične stranke.

Religioznost. Informacija o religioznosti ispitanika pribavljena je odgovorom na ajtem o stepenu religioznosti (1 = *nimalo nisam religiozan* do 5 = *veoma sam religiozan*). Tako je religioznost definisana kao subjektivna kategorija, a ne kao pripadnost određenoj religijskoj zajednici ili grupi.

Poznavanje i stepen bliskosti sa osobom homoseksualne orijentacije. Kontakt sa osobama homoseksualne orijentacije operacionalizovan je kao poznavanje i bliskost sa osobom koja je homoseksualnog opredeljenja. Ispitanici su davali odgovor na pitanje da li poznaju osobu homoseksualne orijentacije, i ukoliko je poznaju u kakvom su odnosu sa njom, odnosno da li je u pitanju poznanik, prijatelj, rođak, ili član uže porodice.

NEO-PI R (Costa & McCrae, 1995, adaptirali na srpski Đurić-Jočić, Džamonja-Ignjatović i Knežević, 2004). NEO-PI R predstavlja jednu od najpoznatijih operacionalizacija petofaktorskog modela i namenjen je proceni pet širokih dimenzija ličnosti: Neuroticizma, Ekstraverzije, Otvorenosti, Saradljivosti i Savesnosti. Instrument se sastoji se od 240 stavki Likertovog tipa, a za procenu pojedinačnih dimenzija namenjeno je po 48 ajtema. Instrument ima veoma dobre psihometrijske karakteristike i prilagođen je za upotrebu u našoj populaciji (Đurić-Jočić i sar., 2004; Knežević i sar., 2004).

Rezultati

Faktorska struktura i psihometrijske karakteristike Testa homofobije

U Tabeli 1 prikazane su deskriptivne statističke mere sumarnog skora na testu homofobije. Kao što se može videti, distribucija je pomerena ka nižim

skorovima³. Razlog za pomenost distribucije svakako je posledica strukture uzorka koji većim delom čine visokoobrazovane osobe ženskog pola.

Tabela 1

Deskriptivne statističke mere sumarnog skora na testu homofobije

	<i>AS</i>	<i>SD</i>	Minimum	Maksimum	Skjunis	Kurtozis	<i>K-S</i>
H-skor	57.26	23.74	25	124	0.54	-0.81	2.49**

Napomena. *AS* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija; *K-S* = Kolmogor–Smirnov test normalnosti distribucije.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Faktorska analiza (metod maksimalne verodostojnosti sa Promax rotacijom) sprovedena je sa ciljem sticanja uvida u latentnu strukturu konstruisanog testa. Na osnovu Kaiserovog kriterijuma, izdvojena su dva faktora koji skupa objašnjavaju 58.45% varijanse podataka. Prvi faktor objašnjava 53.43% varijanse homofobičnog stava. Ovaj faktor primarno je zasićen stavkama koje ukazuju na nipodaštavanje osoba homoseksualne orijentacije, shvatanje ovih osoba kao ugrožavajućih za društvo u celini, kao i averzivno ponašanje prema ovoj populaciji. Ovaj faktor bi se mogao označiti kao kognitivno-bihejvioralna komponenta homofobičnog stava koja bi se mogla nazvati Pretnja za društvo. Na drugom faktoru najviša zasićenja imaju stavke sa indikatora odvratnosti i ego odbrane, ukazujući na to da drugi faktor predstavlja afektivno zasićenu intimniju averziju prema homoseksualnosti – Pretnja za mene. U Tabeli 2 date su matrica sklopa i matrica strukture testa homofobije.

Ipak, kako korelacija između dva ekstrahovana faktora iznosi čak .76, izdvojene komponente homofobičnog stava se pre mogu smatrati visoko povezanim manifestacijama homofobije, nego njenim distinktnim aspektima. Ovaj nalaz, takođe, upućuje na opravdanost računanja jedinstvenog sumarnog skora na testu.

Psihometrijske karakteristike instrumenta računate su uz pomoć algoritma Rtt10g (Knežević & Momirović, 1996). Test je u celini pokazao izrazito dobre psihometrijske karakteristike. Pouzdanost testa je veoma visoka i iznosi $\alpha = .97$. Reprezentativnost instrumenta takođe je na zadovoljavajućem nivou ($KMO = .99$). Mera homogenosti izražena proporcijom učešća prve glavne komponente u glavnom predmetu merenja iznosi $H5 = .85$. U Tabeli 3 nalaze se mere reprezentativnosti, pouzdanosti, homogenosti i valjanosti za pojedinačne ajteme.

Tabela 2

³ Usled zakrivljenosti distribucije, u svim analizama izloženim u odeljku o validaciji instrumenta korišćene su neparametrijske statističke metode (alternativno, zakrivljene distribucije skorova su normalizovane korišćenjem Blumove formule).

Matrica sklopa i matrica strukture Testa homofobije (H25)

Indikator	Stavka	Matrica sklopa		Matrica strukture	
		1	2	1	2
Averzivno ponašanje	Nikada ne bih vređao homoseksualce.	.39	.31	.63	.61
	Bilo kakve akcije protiv gej populacije...	.31	.35	.58	.59
	Kada bismo se dobro organizovali, mogli bismo da...	.42	.22	.58	.54
	Sarađivao/la bih sa osobama homoseksualne...	.71	.08	.77	.62
	Homoseksualnost bi trebalo iskoreniti.	.40	.45	.75	.76
Odvratnost	Ne razumem šta je ljudima toliko gadno kada se...	.02	.69	.55	.71
	Ne vidim zbog čega bi seks među gej populacijom...	-.04	.91	.65	.88
	Ne smeta mi da pogledam film sa homoseksualnom...	.03	.76	.60	.78
	Kada vidim homoseksualce, osetim mučninu...	.29	.45	.63	.67
	Gadi mi se kad vidim dve osobe istog pola...	-.03	.76	.55	.73
Nipodaštavanje	To što je neko homoseksualac, ne sprečava me...	.91	-.14	.80	.55
	Biti homoseksualac ne znači biti manje vredan.	.89	-.11	.80	.56
	Ne sudim o ljudima na osnovu toga sa kim...	.63	.10	.70	.58
	Homoseksualac je samo politički korektan...	.50	.32	.75	.71
	Homoseksualci nisu osobe vredne poštovanja.	1.01	-.24	.83	.53

	Gej je ok.	.23	.71	.76	.88
Opasnost po društvene norme i poredak	Nedopustivo je da jedno civilizovano društvo...	.59	.19	.74	.64
	Homoseksualce treba izolovati kako ne bi...	.78	.08	.84	.67
	Homoseksualci su tumor svakog društva.	.78	.10	.86	.70
	Biti homoseksualac je amoralno.	.53	.36	.80	.76
Ego odbrana	Da sam gej, ponosio/la bih se time.	-.04	.79	.56	.76
	Radije bih se ubio nego...	.33	.43	.66	.68
	Kada bi me privukla osoba istog pola...	-.12	.73	.44	.64
	Da sam homoseksualac, ne bih mogao/la...	.40	.45	.74	.75
	Plašim se i same pomisli na intimne odnose...	-.06	.79	.54	.74

Validnost Testa homofobije

Konvergentna validnost instrumenta proverena je dovođenjem u vezu konstruisanog testa sa Termometrom osećanja i Skalom semantičkog diferencijala, kao alternativnim merama stava prema homoseksualcima. Test homofobičnih stavova pokazao je veoma dobru konvergentnu validnost spram oba kriterijuma. Dobijena je veoma visoka povezanost skora na testu sa Termometrom osećanja ($r = .73, p < .01$), pri čemu oba ekstrahovana faktora ostvaruju korelacije sličnog intenziteta (Javna averzija: $r = .68, p < .01$; Intimna averzija: $r = .72, p < .01$). Korelacije testa sa kognitivnom, afektivnom i konativnom komponentom semantičkog diferencijala iznose redom: $r = .73, p < .01$; $r = .75, p < .01$; $r = .72, p < .01$, ukazujući na adekvatnu reprezentovanost relevantnih aspekata stava prema homoseksualcima u konstruisanom testu. Faktor Intimna averzija ostvaruje nešto više korelacije sa kognitivnom, afektivnom i konativnom komponentom semantičkog diferencijala (redom: $r = .74, p < .01$; $r = .76, p < .01$; $r = .73, p < .01$), nego faktor Socijalna averzija (redom: $r = .67, p < .01$; $r = .69, p < .01$; $r = .65, p < .01$).

Kada je reč o relacijama konstruisanog testa i sklonosti diskriminatornom ponašanju, dobijeno je da su osobe koje su u većoj meri homofobične sklonije socijalnoj diskriminaciji osoba homoseksualne orijentacije ($r = .51, p < .01$). Specifično, aspekt javne homofobije ostvaruje nešto višu korelaciju sa diskriminatornim ponašanjem ($r = .53, p < .01$), nego aspekt intimne homofobije ($r = .45, p < .01$).

Tabela 3

Mere reprezentativnosti, pouzdanosti, homogenosti i valjanosti stavki

Stavka	<i>r</i>	ρ	<i>H</i>	<i>B</i>
Nikada ne bih vređao homoseksualce.	0.99	.55	.68	.68
Bilo kakve akcije protiv gej populacije za mene...	0.99	.48	.64	.64
Kada bismo se dobro organizovali...	0.99	.41	.62	.62
Sarađivao/la bih sa osobama homoseksualne...	1.00	.63	.75	.75
Homoseksualnost bi trebalo iskoreniti.	1.00	.68	.81	.80
Ne razumem šta je ljudima toliko....	1.00	.54	.68	.68
Ne vidim zbog čega bi seks među gej ...	1.00	.76	.82	.82
Ne smeta mi da pogledam film ...	0.99	.65	.75	.75
Kada vidim homoseksualce, osetim...	1.00	.52	.71	.71
Gadi mi se kad vidim dve osobe istog pola...	1.00	.56	.69	.70
To što je neko homoseksualac, ne sprečava ...	1.00	.68	.74	.73
Biti homoseksualac ne znači biti manje vredan.	1.00	.65	.74	.73
Ne sudim o ljudima na osnovu toga...	1.00	.54	.70	.70
Homoseksualac je samo politički korektan....	1.00	.64	.79	.79
Homoseksualci nisu osobe vredne...	1.00	.67	.74	.74
Gej je ok.	1.00	.78	.87	.87
Nedopustivo je da jedno civilizovano društvo...	1.00	.58	.75	.75
Homoseksualce treba izolovati kako...	1.00	.75	.81	.80
Homoseksualci su tumor svakog društva.	1.00	.80	.84	.83
Biti homoseksualac je amoralno.	1.00	.70	.83	.83
Da sam gej, ponosio/la bih se time.	1.00	.60	.71	.71
Radije bih se ubio nego bio...	1.00	.58	.73	.73
Kada bi me privukla osoba istog pola...	0.99	.45	.59	.59
Da sam homoseksualac, ne bih mogao/la da...	1.00	.68	.81	.80
Plašim se i same pomisli na intimne...	0.99	.59	.69	.70

Napomena: *r* – Kajzer-Rajsova mera reprezentativnosti stavki; ρ – pouzdanosti stavki; *H* – homogenost (valjanost u Hottelingovom prostoru); *B* – valjanost u Burt-ovom prostoru.

U pogledu povezanosti sa socijalno relevantnim i socio-demografskim varijablama, dobijeno je da Test homofobičnih stavova umereno pozitivno korelira sa stepenom religioznosti ($r = .48, p < .01$). Takođe, konzervativnija politička uverenja praćena su izraženijim homofobičnim stavom ($r = .43, p > .01$). Sa stepenom bliskosti sa osobom homoseksualne orijentacije opada stepen izraženosti negativnog stava prema ovoj populaciji ($r = .45, p < .01$). Pojedinačni

faktori ostvaruju korelacije sličnog intenziteta sa navedenim kriterijumima⁴. Utvrđeno je da muškarci pokazuju izraženije homofobične stavove nego žene ($t(473) = 12.75(473)$, $p < .01$), kako kada se u obzir uzme ukupni skor, tako i u pogledu javne ($t(473) = 12.63(473)$, $p < .01$), kao i intimne averzije prema pripadnicima homoseksualne populacije ($t(473) = 11.87(473)$, $p < .01$).

U pogledu personalnih korelata homofobičnog stava, dobijeno je da osobe niže Otvorenosti za nova iskustva i osobe povišene Savesnosti pokazuju izraženije negativne stavove prema pripadnicima homoseksualne populacije (Tabela 4).

Tabela 4

Rezultati višestruke regresione analize – predikcija skora na Testu homofobije bazičnim crtama ličnosti

Crta ličnosti	β	$F(df_1, df_2)$	R^2
Neuroticizam	.03		
Ekstraverzija	.09		
Otvorenost	-.28**	4.36** (5,182)	11%
Saradljivost	.07		
Savesnost	.15*		

Napomena. β = standardizovani regresioni koeficijenti; $F(df_1, df_2)$ = F statistik sa pripadajućim stepenima slobode; R^2 = procenat objašnjene varijanse.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Procenat varijanse pojedinačnih aspekata homofobije, objašnjen bazičnom strukturom ličnosti, nešto je veći u slučaju intimne (12% varijanse, $R = .34$, $F(5,182) = 4.86$, $p < .01$), nego javne averzije prema homoseksualnosti (8% varijanse, $R = .29$, $F(5,182) = 3.34$, $p < .01$). I dok je niska Otvorenost u osnovi, kako javne ($\beta = -.27$, $p < .01$) tako i intimne averzije prema homoseksualcima ($\beta = -.25$, $p < .01$), ispostavlja se da je crta Savesnost značajan prediktor samo intimne averzije prema homoseksualnosti ($\beta = .20$, $p < .01$).

Diskusija

Ovo istraživanje imalo je za cilj konstrukciju i psihometrijsku evaluaciju testa homofobije koji bi objedinio dosadašnja saznanja o datom fenomenu, te predstavljao obuhvatnu i pouzdanu meru ovog konstrukta. Dodatno, u ovom radu prikazani su rezultati do sada sprovedenih validacionih studija u kojima je validnost instrumenta proverena spram kriterijuma koji se najčešće

⁴ Javna averzija povezana je sa religioznošću $r = .480$, $p < .01$, političkom orijentacijom $r = .366$, $p < .01$, i sa stepenom bliskosti sa osobom homoseksualne orijentacije $r = .424$, $p < .01$, dok intimna averzija ostvaruje korelacije sa istim varijablama koje iznose redom: $r = .468$, $p < .01$; $r = .429$, $p < .01$; $r = .439$, $p < .01$.

koriste prilikom validacije testova ovog tipa (za pregled vidi Grey et al., 2013). Kako se homofobija, definisana kao bilo koja negativna reakcija na osobe homoseksualne orijentacije, kao i na homoseksualnost uopšte (Haaga, 1991), ogleda u sadejstvu negativnog afekta, negativne kognicije i averzivnog ponašanja prema pripadnicima ove populacije (O'Donohue & Caselles, 1993) prilikom konstrukcije stavki testa vođeno je računa o zastupljenosti svakog od navedenih aspekata, odnosno različitih formi izražavanja ovog stava. Tako je negativna kognicija kao aspekt homofobije operacionalizovana stavkama indikatora nipodaštavanja, koje procenjuju stepen pridavanja manje vrednosti osobama homoseksualne orijentacije, kao i stavkama indikatora „socijalne rigidnosti” kao aspektima homofobije koji odslikavaju afektivno obojena stereotipna negativna uverenja asocirana sa ovom populacijom. Bihejvioralni aspekt homofobije operacionalizovan je putem stavki indikatora averzivnog ponašanja, odnosno spremnosti da se podrže i/ili da se učestvuje u akcijama koje bi za cilj imale suzbijanje homoseksualnosti. Afektivan odnos spram homoseksualnosti operacionalizovan je putem stavki indikatora odvratnosti koje procenjuju stepen emocionalne i generalne ne-kognitivne uznemirenosti koja se javlja pri zamišljenom ili stvarnom susretu sa osobama homoseksualne orijentacije. Najveću novinu u odnosu na postojeće testove homofobije predstavlja drugi indikator afektivnog odnosa prema ovoj populaciji, nazvan Ego odbrana putem čijih stavki je operacionalizovan strah od narušavanja sopstvenog seksualnog identiteta. Uvođenjem ovog indikatora, u test su inkorporirane rane ideje o homofobiji kao reakciji na priliv potisnutih homoseksualnih impulsa i ideja u svest prilikom susreta sa sadržajima koji ih evociraju (West, 1977), kao i empirijski nalazi koji ovoj tezi idu u prilog (Adams et al., 1996).

Faktorska analiza instrumenta ukazala je na izdvajanje dve visoko korelirane latentne dimenzije homofobije. Prvi faktor odslikava kognitivno-bihejvioralnu komponentu homofobije, koja se ogleda u nipodaštavajućem, agresivnom stavu prema osobama homoseksualne orijentacije kao osobama koje ugrožavaju društveni poredak i socijalne norme prema kojima stoga valja zauzeti diskriminatorni stav. U skladu sa tim, ovaj faktor je nazvan Pretnja za društvo. Druga latentna dimenzija homofobije je pre svega afektivno zasićena. Ovaj aspekt homofobije ogleda se u doživljavanju nelagodnosti, neprijatnosti i uznemirenosti prilikom stvarnog ili zamišljenog susreta sa stimulusima homoseksualnog sadržaja. Uz to, negativni afekat praćen je strahom od narušavanja sopstvenog seksualnog identiteta. U skladu sa sadržajem, ovaj faktor je nazvan Pretnja za mene.

Iako izdvajanje pomenuta dva faktora ukazuje na izvesnu distinkciju između javne i intimne averzije prema homoseksualnosti, rezultati su pokazali da ove dve komponente homofobije stoje u izrazito visokoj korelaciji, koja ne opravdava pravljenje oštre granice između navedenih komponenti homofobičnog stava.

Ovome u prilog ide i slabija diskriminativna validnost ova dva aspekta homofobije (kognitivno-bihejvioralnog, sa jedne strane, i afektivnog aspekta homofobije, sa druge strane). Dakle, iako je moguće razlikovati afektivnu i kognitivno-bihejvioralnu komponentu homofobije, asociranost između socijalne osude homoseksualnosti i lične nelagodnosti u kontaktu ili pomisli na homoseksualce, upućuje na to da, iako ove komponente mogu biti korisne u deskriptivne svrhe, insistiranje na višedimenzionalnom sadržaju ovog fenomena ne čini se opravdanim.

U skladu sa tim dobijena faktorska struktura uporediva je sa latentnim strukturama drugih testova homofobije, gde autori većine studija zaključuju da je homofobija jednodimenzionalni konstrukt (za pregled vidi Grey et al., 2013). Međutim, kako je teorijski okvir iz kog se kretalo prilikom konstrukcije ovog instrumenta najbliži polazištu Wrighta i saradnika (Wright et al., 1999), a koji je zasnovan na ideji o homofobiji kao sadejstvu između negativne kognicije, negativnog afekta i averzivnog ponašanja, rezultati ovog istraživanja čine se komparabilnim upravo sa navedenom studijom. Naime, iako su ovi autori utvrdili da se homofobija sastoji iz 3 komponente: izbegavajuće ponašanje/negativni afekat, negativni afekat/bihejvioralna agresija, i kognitivni negativizam (Wright et al., 1999), oni ne izveštavaju o korelaciji između navedenih faktora. Stoga ostaje nejasno da li su navedeni faktori Wrighta i saradnika, pre svega deskriptivnog karaktera, ili je reč o realno egzistirajućim dimenzijama ovog fenomena. Naime, glavni nalaz Wrighta i saradnika upućuje na relativnu nezavisnost između kognitivnog i bihejvioralnog aspekta homofobije, kao i izvesno „stapanje” negativnog afekta sa izbegavajućim/agresivnim tendencijama usmerenim prema pripadnicima homoseksualne populacije. Rezultati našeg istraživanja upućuju na „stapanje” negativne kognicije i averzivnih tendencija, kao i na relativno jasno izdvajanje afektivne dimenzije homofobije. Ovakvi rezultati se ne mogu tumačiti u skladu sa shvatanjem po kojem je bihejvioralna manifestacija homofobije primarno vođena negativnim afektom, dok negativna kognicija predstavlja relativno nezavisan aspekt stava prema homoseksualnosti koji bi se mogao označiti kao homonegativizam, kako to čine Wright i saradnici (Wright et al., 1999). Pre se može reći da kognitivno-ponašajni negativizam predstavlja tendenciju ka akciji usmerenoj protiv ove populacije a koja ide ruku pod ruku sa negativnim uverenjima asociranim sa ovom populacijom, dok su oboje praćeni negativnim afektom prema osobama homoseksualne orijentacije. S tim u vezi, teško je poverovati da su negativna uverenja nezavisna od afektivnog odnosa, kao i od tendencije da osoba bude spremna na, ili se angažuje u akcijama koje za cilj imaju suzbijanje homoseksualnosti. U prilog homofobije kao „amalgama” negativne kognicije, negativnog afekta i averzivnih tendencija, govori i podatak da empirijski dobijeni faktori javne i intimne averzije ostvaruju korelacije sličnog intenziteta sa odgovarajućim merama semantičkog diferencijala.

Konstruisani instrument je u celini pokazao veoma dobre psihometrijske karakteristike. Pouzdanost testa nalazi se iznad opsega koeficijenta pouzdanosti najčešće korišćenih testova homofobije o kojima izveštavaju Grey i saradnici (Grey et al., 2013), uprkos restrikciji ranga usled selekcionisanosti uzorka na kom je test proveren. Validacione studije, u kojima je konstruisani instrument dovođen u vezu sa najčešće korišćenim kriterijumima (vidi Grey et al., 2013), rezultirale su replikacijama ranijih nalaza ukazujući na visoku validnost instrumenta. U prilog dobre konvergentne validnosti govore visoke korelacije testa homofobije sa Termometrom osećanja i Skalom semantičkog diferencijala. Takođe, pokazano je da je rezultat na testu visoko prediktivan za diskriminaciju osoba homoseksualne orijentacije. U skladu sa ranijim nalazima, pokazano je da su osobe koje su religioznije i politički konzervativnije sklonije homofobičnim stavovima (Larsen et al., 1980; Morrison & Morrison, 2002). Osobe koje poznaju i imaju bliža iskustva sa osobama homoseksualne orijentacije pokazuju pozitivnije stavove prema ovoj populaciji nego osobe koje ne poznaju ili veoma površno poznaju nekog ko je homoseksualne orijentacije, što je u skladu sa ranijim nalazima (Malley & Tasker, 2004). Takođe, dobijeno je da su muškarci u većoj meri skloni zauzimanju homofobičnih stavova nego žene, što je nalaz koji je višestruko potvrđen u literaturi (npr. Wright et al., 1999). Dalje, pokazano je da su osobe koje su zatvorenije za nova iskustva, koje su konzervativnije i rigidnije, sklonije zauzimanju homofobičnih stavova. Ovaj rezultat u skladu je ranijim nalazima da niska Otvorenost predstavlja ličnosnu osnovu za usvajanje predrasuda (Ekehammar & Akrami, 2007) od kojih je negativna reakcija na homoseksualnu populaciju verovatno samo jedna od manifestacija te opšte ličnosne predispozicije. Druga ličnosna dispozicija koja ostvaruje korelaciju sa homofobičnim stavom je crta Savesnost. Pokazano je da je visoka Savesnost praćena onim aspektom homofobije koji se odnosi na intimnu averziju prema osobama homoseksualne orijentacije, ali ne i javnom averzijom prema ovoj populaciji. U celini, čini se da profil ličnosti osobe koja zauzima homofobičan stav karakterišu konzervativnost i rigidnost u mišljenju i stavovima, kao i životni stil koji se odlikuje težnjom ka redu i jasnoći, te „neuobičajene” pojave (poput homoseksualnosti) kod ovih osoba izazivaju otpor i gnušanje.

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja upućuju na to da konstruisani instrument predstavlja pouzdanu i validnu meru heteroseksualnog stava prema homoseksualnoj populaciji. Prema našim saznanjima, u našem regionu do sada nije bilo napora usmerenih ka razvijanju instrumenta koji bi za cilj imao merenje homofobije i homofobičnih stavova. Predstavljeni instrument ima nekoliko prednosti u odnosu na do sada razvijene instrumente ovog tipa. Prvo, inicijalno je

razvijen na srpskom jeziku, a kao osnova za sadržaj stavki uzete su manifestacije homofobije u našem društvu, čime je izbegnut problem kros-kulturalnih razlika sa kojima bi se suočili prevodi već postojećih instrumenata. Drugo, test predstavlja obuhvatnu meru homofobije u konceptualnom smislu, što omogućava njegovu upotrebu u istraživanjima koja za cilj imaju bolje razumevanje ovog fenomena. Konačno, test je ekonomičan i lak za zadavanje što omogućava njegovu upotrebu kako u istraživačke tako i u praktične svrhe.

Reference

- Adams, H. E., Wright, L. W., & Lohr, B. A. (1996). Is homophobia associated with homosexual arousal. *Journal of Abnormal Psychology, 105*(3), 440–445.
- Amadio, D. M. (2006). Internalized heterosexism, alcohol use, and alcohol-related problems among lesbians and gay men. *Addictive Behaviors, 31*, 1153–1162.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised NEO personality inventory. *Journal of Personality Assessment, 64*(1), 21–50.
- Cullen, J. M., Wright, L. W., & Alessandri, M. (2002). The personality variable Openness to Experience as it relates to homophobia. *Journal of Homosexuality, 42*(4), 119–134.
- Diaz, R. M., Ayala, G., Bein, E., Henne, J., & Marin, B. V. (2001). The impact of homophobia, poverty, and racism on the mental health of gay and bisexual Latino men: Findings from 3 US cities. *American Journal of Public Health, 91*(6), 927–932.
- Đurić-Jočić, D., Džamonja-Ignjatović, T. i Knežević, G. (2004). *NEO PI R - Primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Ekehammar, B., & Akrami, N. (2007). Personality and prejudice: From Big Five personality factors to facets. *Journal of Personality, 75*(5), 899–925.
- Fassinger, R. E. (1991). The hidden minority: Issues and challenges in working with lesbian women and gay men. *Counseling Psychologist, 19*, 157–176.
- Frost, D. M., & Meyer, I. H. (2009). Internalized homophobia and relationship quality among lesbians, gay men, and bisexuals. *Journal of Counseling Psychology, 56*(1), 97–109.
- Grey, J. A, Robinson, B. B. E., Coleman, E., & Bockting, W. O. (2013). A systematic review of instruments that measure attitudes toward homosexual men. *Journal of Sex Research, 50*(3-4), 329–352.
- Haaga, D. (1991). Homophobia? *Journal of Social Behavior and Personality, 6*, 171–174.
- Herek, G. M. (2000). Sexual prejudice and gender: Do heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men differ? *Journal of Social Issues, 56*(2), 251–266.
- Herek, G. M. (2004). Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research and Social Policy, 1*(2),

6-24.

- Herek, G. M., Cogan, J. C., Gillis, J. R., & Glunt, E. K. (1997). Correlates of internalized homophobia in a community sample of lesbians and gay men. *Journal of the Gay and Lesbian Medical Association*, 2, 17-25.
- Hudson, W., & Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5, 357-371.
- Janković, D. (2000). Konotativni aspekt značenja: Konstrukcija konotativnog diferencijala. *Psihologija*, 1-2, 221-238.
- Keil, J. M., & Schellenberg, E. G. (1998). Compensating people with AIDS: A different perspective. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 30, 82-90.
- Knežević, G., Džamonja-Ignjatović, T. i Đurić-Jočić, D. (2004). *Petofaktorski model ličnosti*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Knežević, G., & Momirović, K. (1996). RTT9G i RTT10G: Dva programa za analizu metrijskih karakteristika kompozitnih mernih instrumenata. U P. Kostić (Ur.), *Merenje u psihologiji 2. Primena računara u psihologiji* (str. 37-56). Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Larsen, K. S., Reed, M., & Hoffman, S. (1980). Attitudes of heterosexuals toward homosexuality: A Likert-type scale and construct validity. *Journal of Sex Research*, 16, 245-257.
- Latner, J. D., O'Brien, K. S., Durso, L. E., Brinkman, L. A., & MacDonald, T. (2008). Weighing obesity stigma: The relative strength of different forms of bias. *International Journal of Obesity*, 32, 1145-1152.
- Malley, M., & Tasker, F. (2004). Significant and other: Systemic family therapists on lesbians and gay men. *Journal of Family Therapy*, 26, 193-212.
- Meier, B. P., Robinson, M. D., Gaither, G. A., & Heinert, N. J. (2006). A secret attraction or defensive loathing? Homophobia, defense, and implicit cognition. *Journal of Research in Personality*, 40(4), 377-394.
- Morrison, M. A., & Morrison, T. G. (2002). Development and validation of a scale measuring modern prejudice toward gay men and lesbian women. *Journal of Homosexuality*, 43, 15-37.
- Nelson, S. C. (2008). Feeling Thermometer. In P. J. Lavrakas (Ed.), *Encyclopedia of survey research methods* (p. 259). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- O'Donohue, W., & Caselles, C. E. (1993). Homophobia: Conceptual, definitional, and value issues. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 15, 177-195.
- Osgood, C. E., Succi, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The Management of Meaning*. Urbana: University of Illinois Press.
- Weinberg, G. (1972). *Society and the healthy homosexual*. New York: St. Martin's.
- West, D. J. (1977). *Homosexuality re-examined*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wright, L. W., Adams, H. E., & Bemat, J. (1999). Development and validation of the homophobia scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 21(4), 337-347.

Marko Živanović^a

Teodora Đokić^a

**Ljiljana B.
Lazarević^b**

Ana Orlić^{c,d}

Jovana Bjekić^{e,a}

^aDepartment of
Psychology, Faculty of
Philosophy, University of
Belgrade

^bInstitute for psychology,
University of Belgrade

^cFaculty of Sport and
Physical Education,
University of Belgrade

^dLaboratory for
experimental psychology,
University of Belgrade

^eInstitute for medical
research, University of
Belgrade

DEVELOPMENT AND EMPIRICAL EVALUATION OF THE HOMOPHOBIA SCALE

The paper presents development and empirical evaluation of the Homophobia scale (H25). The Homophobia scale consists of 25 items with a five-point Likert type scale. The sample of 476 subjects participated in the research. The results shown good psychometric properties of the H25 (KMO = .99, α = .97). Factor analysis revealed two highly correlated underlying dimensions of homophobia, which can be interpreted as "homosexuality as a threat to a society" and "homosexuality as a threat to me". Convergent and predictive validities of the scale were also demonstrated. The H25 correlated with alternative measures of homophobia (feeling thermometer and connotative differential) as well as with discriminatory attitudes toward homosexuals. Additionally, homophobia was related to gender, political orientation, religiousness, contact with homosexuals and basic personality traits (i.e., Openness and Conscientiousness). In conclusion, the H25 proves to be a reliable and valid measure of homophobia in heterosexuals, which can be used for both research and practical purposes.

Keywords: homophobia, homophobic attitudes, Homophobia scale, H25